

Zbornik

V. forum za dialog med vero in kulturo
SPOLNOST – CERKVENA ZADREGA?

Zbornik

V. forum za dialog med vero in kulturo

**SPOLNOST –
CERKVENA ZADREGA?**

Družina
Ljubljana 2010

Zbirka: Človek, pot Cerkve

Zbornik
V. forum za dialog med vero in kulturo

SPOLNOST – CERKVENA ZADREGA?

Uredil: Milan Knep
© Družina d. o. o.
Izdaja: Prva izdaja
Jezikovni pregled: Ivanka Šircelj Žnidaršič
Oblikovanje: Družina d. o. o.
Grafična priprava: Edvin Nepužlan, Družina d. o. o.
Izdala in založila: Družina d. o. o.
Odgovarja: Tone Rode
Natis: Tiskano v Sloveniji
Naklada: 300 izvodov

Ljubljana 2010

Več informacij o knjigah založbe Družina dobite na

www.druzina.si

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

176(082)
613.88:272(082)
27-447(082)

FORUM za dialog med vero in kulturo (5 ; 2009 ; Lovran)
Spolnost - cerkvena zadrega? : zbornik / V. forum za dialog med
vero in kulturo ; [uredil Milan Knep]. - 1. izd. - Ljubljana :
Družina, 2010. - (Zbirka Človek, pot Cerkve ; 5)

ISBN 978-961-222-791-3
1. Gl. stv. nasl. 2. Knep, Milan
250392576

SPREMNA BESEDA

»Pri izbiri teme – *Spolnost – cerkvena zadrega?* – nas je vodila ugotovitev, da je danes velik del javnega življenja prežet s spolnostjo, pri čemer je njena vloga v zahodni družbi precej ambivalentna. Spolnost se zdi po eni strani glasnik osvoboditve človeka, po drugi strani pa pogosto postaja orodje novega izkoriščanja ljudi in duhovne sužnosti. Podobna ambivalenca je seveda opazna tudi v Cerkvi: o tem, kako velik problem zanjo je, med drugim govori zadnji papežev obisk v ZDA. Na Slovenskem položaj ni dosti drugačen. Zaradi vsega tega želimo po eni strani osvežiti biblično pojmovanje spolnosti in izročilo cerkvenih očetov, po drugi strani pa oboje vzporediti s kritičnimi spoznanji psihoanalize in z drugimi relevantnimi sodobnimi pogledi na spolnost. V pogovoru želimo namreč izostriti duhovni pogled, ki je v Cerkvi morda še vedno preveč določen s tradicijami, katerih pravega pomena ne razumemo več. Kako danes znova osmisliti vprašanje spolne askeze, vzdržnosti, zvestobe na eni strani in spolnega užitka na drugi strani? Kakšna je – in kakšna bi lahko bila tu vloga Cerkve? Kakor se za dialog spodobi, želimo slišati čim več utemeljenih, kritičnih in provokativnih besed.« S tem uvodom smo intonirali 5. forum za dialog med vero in kulturo, ki ga je v petek in soboto, 27.–28. marca 2009, v Lovranu pri Opatiji organiziral Medškofijski odbor za kulturo (MOK).

Zakaj se je spolno življenje ljudi po spolni revoluciji pred štiridesetimi leti nepričakovano znašlo v veliki zadregi, tipajoče razbiramo v neki podrobnosti. France Pibernik, raziskovalec življenja in ustvarjanja pesnika Franceta Balantiča, v Monografiji k zbranim delom slovenskih pesnikov in pisateljev (Študentska založba Litera 2008) navaja del pisma Marije Mišič, ki ga je napisala 3. 12. 1943, približno tri tedne po Balantičevi smrti (24. 11. 1943) v Grahovem. (*Potem je prišel*

Seksualnost in psihoanaliza

Seksualnost je videti nekaj samoumevno danega, množično navzočega, naravnega in očitnega – a prav to samoumevnost, naravnost in očitnost je psihoanaliza postavila pod vprašaj, in tukaj bi želel na kratko slediti tej zgodbi. Seksualnost je stara toliko kot človeštvo, še precej več, stara je toliko kot življenje na tem planetu ali vsaj toliko, kolikor so živa bitja privzela spolno reprodukcijo, torej vsaj kakih 400 milijonov let. A prav v tej ekstenziji človeške seksualnosti v živalsko kraljestvo tiči problem. Videti je namreč, da je seksualnost del naše živalske dediščine, genetske pogojenosti, skupaj z dihanjem, prehranjevanjem, prebavo, izločanjem, torej del našega animalnega biološkega habitusa, nujnih bioloških pogojev za reprodukcijo vrste. Obenem pa je jasno, da je človeška seksualnost privzela zelo nenavadne in razvejane oblike, tako kot sicer tudi vsa človeška, od živali podedovana narava, da imamo torej opravka z neko denaturirano naravo, s problematično naravo, da njenih skrivnosti ni mogoče iskati v preprosti kontinuiranosti z animalno dediščino, še več, da je v neki tesni in enigmatični zvezi z 'duhom', z vsem tistim, kar je specifično človeškega. Tu je zelo star in večno nov problem povezanosti duha in telesa, telesa, ki ga tu predstavlja prav njegova najbolj kočljiva funkcija, tista, ki je povezana z največ tabuji in prepovedmi, tista, ki je skozi vso zgodovino predstavljala neko kočljivo nevarnost in jo je bilo treba prav zaradi tega kanalizirati in reglementirati. Če je seksualnost precej starejša od človeštva, pa so prepovedi in tabuji, ki uklepajo seksualnost, stari natanko toliko kot človeška kultura. Ni je bilo kulture, civilizacije v zgodovini, ki bi tega ne storila. Claude Lévi-Strauss, eden največjih antropologov dvajsetega stoletja in vseh časov, ki je nedavno praznoval stoletnico, je, denimo, videl inavguralno gesto človeške kulture prav v prepovedi

Spolnost v redu stvarstva

*»Bog je ustvaril človeka po svoji podobi,
po Božji podobi ga je ustvaril,
moškega in žensko je ustvaril.«
(1 Mz 1,27)*

Spolnost oziroma odnos med moškim in žensko nasploh je starodavno vprašanje, ki se vedno znova zastavlja kot izziv in uganka. Samo pomislimo na njegovo mesto v človeški kulturi od njenih začetkov: v običajih, obredih, zakonih, poeziji, umetnosti in ne nazadnje tudi v mistiki. Namen tega prispevka je pregledati to skrivnostno vprašanje v luči judovsko-krščanskega razodetja, še posebej glede na monoteistični nauk o stvarjenju, ki je njegov temeljni sestavni del. Moje izhodišče bodo torej svetopisemska besedila, pravzaprav biblično razodetje v celoti (kakor ga lahko razberemo), s posebnim poudarkom na odlomkih, ki utemeljujejo smisel in izvorni položaj spolnosti v redu stvarjenja. Na potovanju k tem besedilom se bom pridružil štirim raziskovalcem, ki so to pot vsak po svoje prehodili v nedavni preteklosti. Ti razlagalci so Richard M. Davidson s svojo knjigo *Flame of Yahweh: Sexuality in the Old Testament*,¹ André LaCocque in Paul Ricoeur v knjigi *Misliti Biblijo*² predvsem v zadnjih dveh poglavjih, ki se ukvarjata z Visoko pesmijo, in Karl Barth v različnih poglavjih tretjega dela *Cerkvene dogmatike*³. Njihova izhodišča in pristopi so različni; predstavljajo tako tradicionalno kot bolj liberalno smer, vendar so njihovi glavni uvidi presenetljivo podobni. Z njihovo pomočjo in spodbudo bom pregledal glavna biblična besedila ter ob njih

¹ Hendrickson Publishers, Peabody, Massachusetts 2007.

² Nova revija, Zbirka Hieron, Ljubljana 2003. Izvirnik je izšel leta 1998.

³ *Church Dogmatics, Volume III: The Doctrine of Creation* (avtorizirani angleški prevod: okrajšano *CD III*), T&T Clark International, London/New York ¹1958 (1. del), ¹1960 (2. del) in ¹1961 (4. del). Izvirnik je izšel v letih 1945–1951.

KRŠČANSKI RED STVARI IN VPRAŠANJE SEKSUALNOSTI

Želim začeti s sintagmo, ki jo po mojem mnenju večina med vami pozna. Dolgujemo jo Heideggerju. Ta je temeljni smisel filozofije in filozofskega diskurza pogosto označeval s sintagmo »izkušnja mišljenja«. Verjamem, da je psihoanalitično izkušnjo mogoče formulirati na ozadju kontrasta te znane heideggerjanske sentence. Namreč če Heidegger pravi, da je filozofija »izkušnja mišljenja«, bi potem bila psihoanaliza poskus mišljenja tiste izkušnje, ki je na sami meji mislivega (ne nujno v nekem apofatičnem smislu, v smislu take ali drugačne mistike, ampak v smislu doživljanja same krize funkcionalnosti simboličnega reda). Rad bi začel s tem, da bi pritegnil vašo pozornost na sam problem težav pri komuniciranju. Toda ne preprosto na dejstvo, da ne govorimo vsi isti jezik, da se je zadeva izmaknila kontroli ob babilonskem stolpu in je dobri Bog povzročil, da nenehno živimo v nesporazumih. Stvar je v tem, da se nam tudi takrat, ko nam je jezikovna praksa skupna, izmika tisti pomembni segment zavesti oziroma da smo že s samim dejstvom, da smo bitja logosa, obsojeni na nek nesporazum, ki je imanenten našemu bivanju. Dejstvo, da govorimo, dejstvo, da smo klepetavi in odprti za pogovor, dejstvo, da »smo pogovor«, kot pravi Höelderlin, ravno govori v prid tezi, da smo vedno pred nesporazumom. V tem smislu želim govoriti o odnosu med spolnostjo in psihoanalitično obravnavo ali izkušnjo, kakor se ta kaže skozi moje videnje teorije in moje poskušanje razumeti prakso, ki se mi dogaja.

Začel bom z nečim, kar je, vsaj zame, zelo vznemirljivo in spodbudno hkrati, kar govori, da smo na kraju, kjer se porajajo prava vprašanja. To je čudna stvar. Če malce razgrnemo pojmovno aparaturo utečenega analitičnega diskurza, opazimo neki, vsaj zame prepričljiv izomorfizem med analitično obliko-

CERKVENI OČETJE IN SPOLNOST

Upam, da mi cerkveni očetje ne bodo preveč zamerili, ker sem jih postavil v ta naslov in jih povezal s temo, ki jih ni tako zelo zaposlovala kot katera druga. Pravzaprav bodo očetje, ti velikani krščanske misli prvih stoletij, tu samo malce obsežneje omenjeni. Želim pa pokazati, da njihov prispevek, četudi morda ni velikanski, pa vendar še zdaleč ni nepomemben; morda pa prav posredno čisto nehote in nevede nudijo nam danes izdelana orodja za spoprijem z nečim novim.

Za izhodišče sem si vzel, tako kot tudi že moji predhodniki, dejstvo, da je spolnost nekaj, kar je v svoji dejstvenosti navzoče že od samega začetka našega obstoja, od zarje človeške zgodovine oziroma skoraj od samega začetka živih bitij. Ob tem neizpodbitnem dejstvu pa opazamo, da je bila v govoru, v refleksiji dokaj odrinjena na rob oziroma v območje neke nespodobnosti ali pa kvečjemu na področje tabujev. V zvezi z njo se je oblikovala vrsta zakonov, prepovedi, zapovedi ..., vse to pa je spolnost odmikalo izpod sonca in jo zapiralo v temno kamro pod odejo brez besed. Kot da bi postala nekaj grdega. Na tem področju pa smo opazili spremembo v zadnjih desetletjih, morda v zadnjem stoletju, od gospoda Sigismunda Dunajskega dalje. Ta jo je potegnil iz podzavesti in jo potisnil na kavč in z besedo vrgel v javnost. Pred pol stoletja pa je po vrsti drugih nastopila še spolna revolucija. Spolnost je odtlej močno vdrla v javno življenje, tako na reflektirani, znanstveni antropološki ravni kot tudi v sami praksi, kar opazamo v tem, da je govor o njej dosti bolj sproščen (ta sproščenost seže lahko vse do prostaškosti) pa tudi slikovne govorice je bistveno več, v obilju načinov in bogastvu različnih medijev, seveda ne brez iskanja zaslužka. Spolnost je iz nekdanj omejenega področja postala v javnosti splošno dostopna.

DISKUSIJA

1.

S. Snežna Večko

Včeraj sem se želela zahvaliti gospodu Dolarju za predavanje o psihoanalizi, ker sem v tem prikazu Freuda in njegovega spraševanja o libidu pa o njegovi poti v različne možnosti izražanja spoznala potrditev oziroma odgovor na vprašanje, kako je zanimivo, da tisti, ki smo celibaterji, ne čutimo frustracije, ker enega pomembnega vidika življenja ne živimo na tak način, kot je običajno oziroma ga živi večina. Znotraj tega izvajanja sem našla psihološki odgovor na to. Mi je zelo dragoceno, če najdem odgovor na kaka vprašanja v določeni značnosti. Zmota propagiranja uživanja brez vsake cene, mislim, brez vsakega napora oziroma kot da ti je preprosto dano brez napora, sem enkrat odkrila v biološki raziskavi, da tak način gledanja na užitek uničuje človeka in tudi druga spolna bitja. Tam je bila pri mravljah prikazana naravna zakonitost, da se nobena stvar ne doseže brez napora, užitek pa je plačilo za ta napor ali vzpostavljanje ravnovesja. Tam sem našla biološko razlago, tukaj pa ste vi podali še psihološko razlago. Torej je možno na tisoč načinov živeti temeljno spolnost, ki je v človeka vgrajena. Res hvala za to vaše jasno in sijajno predavanje.

2.

Gorazd Kocijančič

Ker ste tako sramežljivi, bom na začetku izrabil svoj položaj moderatorja in sam zastavil vprašanje p. Miranu. Njegovo predavanje se mi je zdelo izredno zanimivo v tem, da je poskušal današnji *status quo* cerkvenega moralnega nauka vpeti v zgodovinsko dinamiko, ki je zaznamovala Cerkev na različnih področjih njenega teološkega iskanja. No, moje vprašanje bo malce bolj konkretno – želim si namreč, da se v pogovoru ne bi izgubili zgolj v načelnostih, ampak da bi tematizirali tudi

KAZALO

Spremna beseda	
Milan Knep.....	5
Seksualnost in psihoanaliza	
Dr. Mladen Dolar.....	11
Spolnost v redu stvarstva	
Matjaž Černivec	32
Krščanski red stvari in vprašanje seksualnosti	
Dr. Petar Jevremović	58
Cerkveni očetje in spolnost	
P. dr. Miran Špelič OFM.....	74
Diskusija	86

Zbirka: Človek, pot Cerkve

Zbornik Forum za dialog med vero in kulturo

1. KULTURNI BOJ NA SLOVENSKEM VČERAJ, DANES, JUTRI
2. DRUG, TUJ IN PRIVLAČEN
3. VERA, KULTURA, POLITIKA – IZKLJUČEVANJE, MIMIBEŽNOST, SOBIVANJE?
4. RESNICA VAS BO OSVOBODILA
Škof dr. Gregorij Rožman in njegov čas
5. SPOLNOST – CERKVENA ZADREGA?